

ongetwijfeld gedachtig aan Augustinus' ideaal van Christelijke handboeken, toevoegt een werk „de artibus ac disciplinis liberalium litterarum”. En de monniken in zijn klooster Vivarium zet hij aan het afschrijven van de voor zijn doel belangrijke werken der oudheid, waardoor menig boek ook voor ons bewaard is gebleven <sup>62</sup>). Zoo blijft de invloed van Augustinus' opvatting der heidensche wetenschappen, gesteund door de autoriteit van Cassiodorus en later door die van Hrabanus Maurus, wiens werk „de clericorum institutione” op Augustinus' boek teruggaat, doorwerken tot den tijd van het humanisme.

In de tweede plaats komt thans de vraag aan de orde, welk standpunt Augustinus inneemt ten opzichte der rhetorica. Het behoeft geen betoog, dat de Christelijke beginselen van den kerkvader hem er niet toe brengen haar regelen te veranderen: immers ze zijn van zuiver formeelen aard en staan buiten het principe. Hij verzekert dan ook, dat hij geen rhetorische voorschriften zal geven, zooals hij die in de wereldsche scholen geleerd en onderwezen heeft: de techniek der welsprekendheid moet men maar afzonderlijk bestudeeren <sup>63</sup>). En het is noodig, dat de Christen dat doet: immers, wanneer de leugen door haar wordt aangeprezen, zou dan ook niet de waarheid door haar verdedigd moeten worden? Zoo stelt Augustinus de rhetorica in dienst der waarheid en ontkent dus, dat zij haar doel in zichzelf zou kunnen hebben, gelijk, niettegenstaande allerlei theorie, de practijk zijner dagen het wilde. Consequent en tevens teekenend voor deze opvatting is, dat hij de rhetorica losmaakt van de sophistische traditie van den keizertijd en haar terugvoert tot hetgeen Cicero leerde <sup>64</sup>).

Cicero had gezegd, dat wijsheid zonder welsprekendheid den staten weinig, maar welsprekendheid zonder wijsheid in 't geheel geen voordeel bracht, maar veeleer nadeel. „Het fundament der welsprekendheid”, zoo zegt hij elders, „is de wijsheid” <sup>65</sup>). Wanneer nu, zoo redeneert Augustinus, de leermeesters der welsprekendheid, door de waarheid gedrongen, dit erkennen, hoewel ze de ware wijsheid, die van den Vader der lichten neerdaalt, niet kennen, hoeveel te eerder moeten dan wij, die de zonen en dienaren der wijsheid zijn, deze stelling aanvaarden. Wie nu wijs wil spreken,